

O‘ZBEKISTONDA BARQAROR IQTISODIY RIVOJLANISHDA
YASHIL MOLIYALASHTIRISHNING INSTITUTSIONAL
AHAMIYATI

Axmadjonova Gulmira Xabibulla qizi

O'zbekiston Respublikasi Bank-moliya

akademiyasi tayanch doktoranti

<https://orcid.org/0009-0004-3225-5312>

g.akhmadjonova@gmail.com

Annotatsiya. Mazkur tezisda O‘zbekistonda barqaror iqtisodiy rivojlanishni ta’minlashda yashil moliyalashtirishning institutsional ahamiyati o‘rganilgan. Tadqiqotda tijorat banklari orqali investitsion kreditlashning kengayishi va uning ekologik yo‘naltirilgan loyihalarni moliyalashtirishdagi roli tahlil qilindi. Shuningdek, yashil moliyalashtirishning iqtisodiyot tarkibiy transformatsiyasiga ta’siri hamda uning institutsional asoslari baholandi. Natijada ushbu yo‘nalishda metodologik yondashuv va institutsional mexanizmlarni takomillashtirish zarurligi asoslab berildi.

Kalit so‘zlar: yashil moliyalashtirish, barqaror rivojlanish, tijorat banklari, investitsion kreditlash, institutsional omillar, iqtisodiy o‘sh.

So‘nggi yillarda global iqtisodiy taraqqiyotda barqarorlikni ta’minlash masalasi dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Xususan, iqlim o‘zgarishi, resurslar cheklanganligi va ekologik muammolar iqtisodiy o‘sh modelini qayta ko‘rib chiqishni talab etmoqda. Bu jarayonda yashil moliyalashtirish iqtisodiyotni ekologik jihatdan barqaror rivojlantirishga xizmat qiluvchi muhim moliyaviy instrument sifatida shakllanmoqda.

O‘zbekistonda ham barqaror iqtisodiy rivojlanishni ta’minlash doirasida yashil iqtisodiyotga o‘tish va uni moliyalashtirish mexanizmlarini rivojlantirish

ustuvor yoʻnalishlardan biri hisoblanadi. Xususan, bank tizimi va davlat dasturlari orqali ekologik loyihalarni qoʻllab-quvvatlash kengayib bormoqda. Shu jihatdan, yashil moliyalashtirishning institutsional asoslarini oʻrganish va uning iqtisodiy rivojlanishga taʼsirini baholash muhim ilmiy ahamiyat kasb etadi.

Yashil moliyalashtirishning institutsional jihatlari xalqaro tashkilotlar va ilmiy tadqiqotlarda keng oʻrganilgan. Xususan, “World Bank” tadqiqotlarida yashil moliyalashtirish iqtisodiy oʻsishning barqaror modelini shakllantirishda muhim vosita sifatida baholanib, moliyaviy institutlarning roli alohida taʼkidlangan [1].

“Organisation for Economic Co-operation and Development” hisobotlarida esa yashil investitsiyalarni ragʻbatlantirishda davlat siyosatlari, soliq imtiyozlari va institutsional islohotlar muhim ahamiyatga ega ekani qayd etilgan [2]. Bu esa yashil moliyalashtirish tizimida institutsional omillarning hal qiluvchi rolini koʻrsatadi.

Mahalliy manbalarda, jumladan, Oʻzbekiston Respublikasi Markaziy banki hisobotlarida bank tizimi orqali real sektorni moliyalashtirish hajmining ortib borayotgani va ekologik yoʻnaltirilgan loyihalarni qoʻllab-quvvatlash mexanizmlarining kengayayotgani qayd etilgan [3]. Bu esa mamlakatda yashil moliyalashtirishning institutsional asoslari bosqichma-bosqich shakllanayotganini koʻrsatadi.

Oʻzbekistonda yashil moliyalashtirishning rivojlanishi iqtisodiyotning barqaror oʻsish modeliga oʻtish jarayonida muhim institutsional omil sifatida namoyon boʻlmoqda. Soʻnggi yillarda bank tizimi orqali real sektorni moliyalashtirish hajmining izchil ortib borayotgani, ayniqsa investitsion kreditlashning kengayishi ekologik yoʻnaltirilgan loyihalarni qoʻllab-quvvatlash imkoniyatlarini sezilarli darajada oshirmoqda. Bu esa moliyaviy resurslarning uzoq muddatli, kapital sigʻimi yuqori va innovatsion yoʻnalishlarga qayta taqsimlanayotganini anglatadi.

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, bank kredit portfeli tarkibida energetika, sanoat va infratuzilmaviy loyihalarga yo'naltirilgan moliyalashtirish ulushining ortib borishi iqtisodiyotda strukturaviy transformatsiya jarayonlarini jadallashtirmoqda. Xususan, qayta tiklanuvchi energiya manbalariga yo'naltirilgan investitsiyalar, energiya samaradorligini oshirishga qaratilgan loyihalar hamda ekologik innovatsiyalarni moliyalashtirish iqtisodiy o'sishning sifat jihatdan yangi bosqichini shakllantirishga xizmat qilmoqda. Shu bilan birga, ushbu jarayon ishlab chiqarishning resurs sig'imini kamaytirish, energiya iste'molini optimallashtirish va atrof-muhitga salbiy ta'sirni qisqartirish orqali iqtisodiyotning barqarorligini ta'minlashga hissa qo'shmoqda.

Mazkur jarayonlarni institutsional nuqtai nazardan baholaganda, yashil moliyalashtirishning samarali rivojlanishi bir qator omillar bilan belgilanadi. Birinchidan, davlat tomonidan ishlab chiqilayotgan normativ-huquqiy bazaning takomillashuvi, xususan, ekologik loyihalarni qo'llab-quvvatlovchi imtiyozlar va rag'batlantiruvchi mexanizmlar muhim ahamiyatga ega. Ikkinchidan, tijorat banklarining kredit siyosatida ekologik omillarni hisobga olish darajasi yashil moliyalashtirish hajmining oshishiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Uchinchidan, xalqaro moliya institutlari bilan hamkorlikning kengayishi moliyaviy resurslar jalb etilishi va ilg'or tajribalarning milliy amaliyotga joriy etilishiga xizmat qiladi.

Shu bilan birga, tahlillar shuni ko'rsatadiki, O'zbekistonda yashil moliyalashtirish hali to'liq shakllangan institutsional tizimga ega emas. Xususan, ushbu yo'nalishda yagona statistik baza va aniq metodologik yondashuvlarning mavjud emasligi yashil moliyalashtirish ko'lamini aniq baholash imkoniyatlarini cheklaydi. Bundan tashqari, ESG mezonlarini bank faoliyatiga integratsiyalash jarayoni yetarli darajada rivojlanmagan bo'lib, bu banklarda risklarni kompleks baholash tizimining shakllanishiga to'sqinlik qilmoqda.

Natijalar shuni ko'rsatadiki, yashil moliyalashtirishning rivojlanishi bank tizimining iqtisodiyotdagi rolini yangi bosqichga olib chiqmoqda. Xususan, banklar nafaqat moliyaviy vositachi, balki iqtisodiy resurslarni ekologik samarador yo'nalishlarga yo'naltiruvchi strategik institut sifatida faoliyat yuritmoqda. Bu esa iqtisodiy o'sishning barqarorligini ta'minlash, risklarni kamaytirish va uzoq muddatli rivojlanishga erishishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Umuman olganda, o'tkazilgan tahlillar yashil moliyalashtirishning institutsional jihatdan takomillashuvi O'zbekistonda barqaror iqtisodiy rivojlanishni ta'minlashning asosiy omillaridan biri ekanligini ko'rsatadi. Shu jihatdan, mazkur yo'nalishda tizimli islohotlarni amalga oshirish va bank tizimining rolini yanada kuchaytirish zarur hisoblanadi.

O'tkazilgan tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, O'zbekistonda yashil moliyalashtirishning rivojlanishi barqaror iqtisodiy o'sishni ta'minlashda muhim institutsional omil sifatida namoyon bo'lmoqda. Xususan, tijorat banklari orqali investitsion kreditlashning kengayishi ekologik yo'naltirilgan loyihalarni moliyalashtirish imkoniyatlarini oshirib, iqtisodiyotning tarkibiy transformatsiyasini jadallashtirishga xizmat qilmoqda. Shu bilan birga, energiya samaradorligini oshirish, qayta tiklanuvchi energiya manbalarini rivojlantirish hamda resurslardan oqilona foydalanishga qaratilgan loyihalarni moliyalashtirish iqtisodiy o'sishning sifat jihatdan barqarorligini ta'minlashda muhim ahamiyat kasb etayotgani aniqlandi.

Tahlillar shuni ko'rsatdiki, yashil moliyalashtirishning institutsional asoslari hali to'liq shakllanmagan bo'lib, ushbu yo'nalishda yagona metodologik yondashuv va statistik bazaning yetarli darajada rivojlanmaganligi mavjud. Bu esa yashil moliyalashtirish hajmini aniq baholash, uning iqtisodiy samaradorligini o'lchash hamda bank tizimida risklarni kompleks boshqarish imkoniyatlarini cheklab qo'ymoqda. Shu nuqtai nazardan, yashil moliyalashtirishni rivojlantirish va uning iqtisodiy o'sishga

ta'sirini kuchaytirish uchun institusional islohotlarni chuqurlashtirish zarur hisoblanadi.

Mazkur muammolarni bartaraf etish maqsadida, avvalo, yashil moliyalashtirish bo'yicha yagona metodologik yondashuv va statistik monitoring tizimini joriy etish, tijorat banklari kredit siyosatiga ESG mezonlarini bosqichma-bosqich integratsiyalash hamda ekologik loyihalarni moliyalashtirishni rag'batlantiruvchi moliyaviy instrumentlarni kengaytirish maqsadga muvofiq. Shuningdek, davlat tomonidan soliq imtiyozlari va subsidiyalar orqali "yashil" investitsiyalarni qo'llab-quvvatlash, xalqaro moliya institutlari bilan hamkorlikni kengaytirish hamda bank xodimlarining mazkur sohadagi malakalarini oshirish muhim ahamiyatga ega.

Umuman olganda, yashil moliyalashtirishning institutsional asoslarini takomillashtirish nafaqat ekologik muammolarni hal etish, balki O'zbekistonda barqaror va sifat jihatdan yuqori iqtisodiy o'sishni ta'minlashning muhim sharti hisoblanadi.

FOYDALANGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. World Bank. Green finance: A bottom-up approach to track existing flows. – Washington, DC: World Bank, 2017. – 60 p.
2. Organisation for Economic Co-operation and Development. Green Finance and Investment: Mobilising Institutional Investment for Green Infrastructure. – Paris: OECD Publishing, 2018. – 120 p.
3. O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki. Yillik hisobot – 2025 (2024 yil yakunlari bo'yicha). – Toshkent: O'zR MB, 2025. – 180 b. – URL: https://cbu.uz/upload/medialibrary/f27/Annual-Report-2025_.pdf

